

OLOF PALME

Anförande i Ronneby
14 februari 1980

Med reservation för
eventuella ändringar

Mötesdeltagare!

Inte något land har uppnått hög levnadsstandard och social trygghet utan god tillgång till energi.

Inte någon energikälla är befriad från risker och miljöpåverkan.

Inget område har sedan kriget varit utsatt för så djupgående störningar som världens energiförsörjning, särskilt när det gäller oljan.

Inget miljöproblem har väckt sådan oro och uppmärksamhet som kärnkraften.

Och slutligen: Sverige kan inte överleva som välfärds- och industrination, om vi inte försäkrar oss om tillgång till energi.

På senare år har energifrågan trängt sig fram i förgrunden för hela världens intresse. Energipolitiken har som bekant också kommit att dominera den svenska debatten.

Sverige är ett av de länder i världen som har det största oljeberoendet. Vi har bl.a. därför tidigt börjat bygga ut kärnkraften.

Oljekrisen 1973-74 innebar att de tidigare framförda farhågorna för en knapphet på olja fick en illustration i verkligheten. Alla fick snabbt klart för sig hur beroende vi gjort oss av denna energikälla såväl när det gäller uppvärmning som industriproduktion och sysselsättning. När det akuta hotet om leveransstopp upphörde, återstod de ekonomiska konsekvenserna av att oljepriset höjts till det fyrdubbla. De konsekvenserna skulle, visade det sig, lägga en förlamande hand över industriländernas ekonomiska utveckling, driva fram en rekordhög arbetslöshet, bidra till en ihållande inflation. I de fattiga länderna lade de höjda oljepriserna grunden till en för många länder närmast katastrofal ökning av skulderna.

Miljövänner över hela världen hade under 1950- och 1960-talen uppmärksammat oss på farorna med oljeförbrukningen. Med oljekrisen tillfördes ännu några viktiga skäl till att minska vårt oljeberoende: De ekonomiska skälen.

För Sverige framstod det - med de erfarenheter vi vann under de åren - inte som politiskt försvarbart att fortsätta på en väg, som gjorde oss helt beroende av oljeleveranser från ett politiskt instabilt hörn av världen.

Debatten om kärnkraften tog fart ungefär samtidigt som oljekrisen bröt ut. För många av oss var det märkligt att det av de olika tillgängliga energislaggen var just kärnkraften, som utmålades som så utomordentligt farlig.

En jämförelse mellan effekterna av användningen av kärnkraften och av de andra tillgängliga energikällorna - främst kol och olja - gav ett gott utfall för kärnkraften, särskilt när det gällde riskerna för mänskligt liv och mänsklig hälsa och för vår miljö.

Förbrukningen och förbränningen av olja och kol innebär direkta och påtagliga negativa effekter på vår miljö.

Det gäller utsläppen av cancerframkallande material och tungmetaller.

Det gäller utsläpp av svavel, som bl.a. dödar våra sjöar. 10.000 sjöar är idag döda. 10.000 ytterligare är på väg att dö.

Det gäller utsläpp av koldioxid, som förändrar jordens klimat.

Därtill kommer den väldiga rovdrift på människor som gruvbrytningen innebär. Nyligen kunde vi läsa om det 100.000:e dödsfallet i amerikanska kolgruvor.

I jämförelse med de massiva och ständiga utsläpp av miljöförstörande och hälsovådliga ämnen som användningen av olja och kol innebär, så framstår kärnkraftens verkningar vid normal drift som obetydliga.

Det gäller även om man väger in effekterna av utsläpp av värme och radioaktivitet.

Värmeutsläppen är knappt dubbelt så stora som utsläppen från kol- eller oljeeldade kraftverk. Utsläppen av radioaktivitet är av samma storleksordning som utsläppen från kol- och oljeeldade kraftverk och obetydliga i jämförelse med den naturliga radioaktivitet som finns i vår miljö.

Det är inte lika lätt att avgöra hur riskerna fördelas vid hanteringen av avfallet.

När det gäller olja och kol sprids det mesta avfallet helt okontrollerat. Varje sekund dygnet om släpps luftföroreningarna ut ur skorstenar över hela landet, och skapar därmed allvarliga miljöproblem. I viss utsträckning kan sådana utsläpp förhindras genom olika reningsprocesser. Uppgiften blir då att förvara och göra sig av med ofta mycket stora mängder avfall på ett betryggande sätt.

Mot dessa avfallsproblem står kärnkraftens. Det är där fråga om mycket mindre kvantiteter men

samtidigt måste detta avfall förvaras på ett be-
tryggande sätt under lång tid framöver, eftersom
avfallet utgör en stor potentiell risk. Många upp-
lever - och det är fullt förståeligt - en särskild
oro inför kravet att finna en säker förvaring under
mycket lång tid. Denna oro kvarstår trots att tek-
nikerna nu kan redovisa metoder för förvaringen,
som måste sägas uppfylla mycket högt ställda krav
på säkerhet.

Det största problemet med kärnkraften är emellertid
risken för allvarliga olyckshändelser med omfattan-
de utsläpp av radioaktivitet. Någon sådan olycka
har såvitt bekant inte inträffat. Risken för en så-
dan olycka har genomgående bedömts som oerhört li-
ten. För mig personligen är detta en källa till oro
och många människor hyser en mycket stark rädsla för
en sådan olycka. Och så länge man inte helt och full-
ständigt kan utesluta att ett totalhaveri kan inträff-
a är dessa risker och denna rädsla en realitet.

Men samtidigt måste vi alla inse att vi här står in-
för en besvärlig avvägning. I det korta perspektivet
har vi att välja mellan å ena sidan en mycket liten
risk för en sådan olycka och, å den andra, förviss-
ningen om att de ständiga utsläppen förstör hälsa
och miljö när olja och kol förbränns. Det finns
ingen självklar lösning på detta dilemma. Det natur-
liga kan tyckas vara att med hjälp av vetenskap och
experter söka sig fram till den energiproduktion

som kan beräknas skörda det minsta antalet dödsfall. Men i en sådan bedömning kan man aldrig fånga in människornas fruktan för det osägbara eller det faktum att en mycket stor om än osannolik olyckshändelse upplevs som värre än många mindre, att risken för en framtida kärnkraftskatastrof upplevs som obehagligare än vetskapen om att människor plågas i sjukdomar som förorsakats av föroreningar i vår miljö.

Till dessa iakttagelser och påpekanden vill jag lägga ännu en.

Under kortare tid än en mansålder reste sig vårt land från ett utpräglat fattigsamhälle till ett av jordens rikaste länder, från ett samhälle med utbredd arbetslöshet till ett med full sysselsättning, från ett samhälle där de breda folklagren levde i stor nöd till ett samhälle där de flesta människor kunde leva gott på ett eget arbete.

Dessa väldiga ekonomiska och sociala framsteg var inte något självklart, inte något som kom av sig självt. Framstegen var resultat av teknik och vetenskap, av facklig kamp, av politiska strävanden.

Därtill kommer att vi hade tillgång till energi. Vi kunde bygga ut vattenkraften. Genom vår omfattande export kunde vi också finansiera import av olja.

Härigenom kunde våra industrier nå en hög effektivitet, men det innebar också att transporterna kunde förenklas, att hemarbetet kunde göras lättare, att fritiden kunde bli rikare.

Vattenkraften och elektriciteten blev symboler för det samhälle som befann sig på snabb marsch mot välstånd, välfärd och utjämning - från fattigdom, arbetslöshet och nöd.

Detta har inte bara historiskt intresse. Så sent som 1960 saknade var fjärde bostad centralvärme, nästan hälften av bostäderna saknade bad eller dusch, var tredje bostad saknade varmvatten. Var femte barnfamilj saknade centralvärme, bad, elspis eller kylskåp. Vart sjätte pensionärshushåll saknade vatten och avlopp.

Dessa djupa brister i människornas levnadsstandard kunde motverkas bl a genom att vi fick en snabbt ökad tillgång på energi, samt genom en aktiv reform- och fördelningspolitik.

Det talas i dagens samhälle ofta kritiskt om tillväxtsamhället. Jag har själv i några framträdanden konstaterat, att somligt gick fel när samhället förändrades.

Men jag tror inte att de problemen kan lösas genom att tillväxten stoppas. Låt mig ta det väldigt konkret.

Om vi kan sysselsätta en arbetslös i äldreården, om vi kan ge fler barn tillgång till en bättre barnomsorg, om vi kan sätta in fler vuxna i skolarbetet, om vi kan lätta den ekonomiska press många barnfamiljer lever under, om vi kan förbättra dåliga och hälsofarliga arbetsmiljöer - då ökar vi tillväxten.

Det är möjligt att en del av detta kan åstadkommas genom en skärpt fördelningspolitik och en minskad materiell konsumtion. Men även om detta är möjligt och önskvärt kommer det ändå att finnas viktiga mänskliga behov, som kräver tillväxt för att kunna tillgodoses.

Då talar jag inte om en ohämmad tillväxt som skapar isolering och främlingskap, som utnyttjar och slår ut människor, som utarmar människorna kulturellt och främjar ytlig kommersialisering, som innebär rovdrift på miljö och natur.

Det är ju detta som är den demokratiska socialismens uppgift: att söka förbättra tillvaron för människorna genom att utbytet av arbetsinsatserna blir större, genom att arbetet blir meningsfullt, genom att hindren för människornas utveckling röjs undan. Den kampen kan aldrig uttryckas i någon enkel formel om noll-tillväxt.

Och tror någon att svält, sjukdomar och död i de fattiga länderna kan motverkas genom nolltillväxt och brist på energi...?

x x x

Det finns andra goda anledningar att diskutera energipolitiken ur ett internationellt perspektiv, särskilt i belysning av vår tids stora ödesfråga - kapprustningen med allt mer fruktansvärda kärnvapen och den växande klyftan mellan rika och fattiga länder.

Många människor är uppriktigt övertygade om att en snabb avveckling av kärnkraften minskar risken för kärnvapenspridning och att en sådan avveckling kunde vara en insats för att hjälpa de fattiga länderna. Det är glädjande att de anför sådana motiv för sin ståndpunkt. När det gäller det svenska reaktorprogrammet är jag dock övertygad om att argumentet är felaktigt. Skälen är bl.a. de följande:

Det finns tiotusentals kärnvapen på Europas jord, en del av dem inte långt från vårt lands kuster. Man räknar med att sprängkraften i kärnvapenlagren motsvarar en miljon Hiroshimabomber. Det är där de stora olycksriskerna finns. Det är där de stora och giftiga avfallsmängderna kommer till. Det är dessutom anläggningar som kommit till uteslutande för att kunna förinta människor och miljö.

De kärnvapenlager som finns räcker redan nu för att utplåna jordens befolkning många gånger om. Och hälften av världens vetenskapsmän i fysik och verkstadsteknik är sysselsatta med att producera vapen. Denna galna kapprustning måste hejdas, annars går världen med något av en obönhörlig konsekvens mot ett storkrig. Därför är nedrustningsarbetet så viktigt. Ett led i detta arbete är att förhindra spridning av kärnvapen. Ett civilt kärnkraftsprogram kan utgöra en möjlig start för vapenproduktion. Men även om det är omstritt att det i praktiken verkligen går till så, kan det ur dessa synvinklar inte spela någon roll om Sverige har sex kärnkraftverk i tio år eller tolv kärnkraftverk i 25 år.

Till dessa skäl kommer att socialdemokraterna sedan länge motsatt sig svensk eller utländsk upparbetning av utbränt kärnbränsle från svenska reaktorer. Därmed vill vi förhindra att det framställs plutonium ur svenskt kärnbränsle. Riskerna för kärnvapenspridning är därför mindre med ett 12-reaktorsprogram utan upparbetning än med centerns 6-reaktorsprogram med möjlig upparbetning.

Kräver man att kärnkraftverken i Sverige skall avvecklas på tio år måste man rimligen anse att andra länder skall göra detsamma. Förutsättningen för avveckling av kärnkraft kan inte vara att andra länder underlåter att följa vårt exempel, att vi i vårt land förlitar oss på att andra länder är beredda att bära de risker med kärnkraften som vi vill undvika för egen del.

För närvarande finns det inemot 200 kärnkraftverk i drift i världen. En avveckling av dem motsvarar lika mycket energi som Saudi-Arabiens hela nuvarande oljeproduktion. En avveckling på tio år av kärnkraften i hela världen skulle medföra energibrist och därmed ökade risker för konflikter, som säkert hårdast skulle drabba de fattiga länderna. Det skulle drabba deras försörjning med olja och leda till ytterligare press uppåt på priserna.

För några månader sedan hade jag tillfälle att besöka några av de oljeproducerande länderna och träffa deras ledare, bland andra kronprins Fahd och oljeministern Yamani i Saudi-Arabien. Deras budskap var entydigt: Vi har inte något egenintresse av att exportera stora kvantiteter olja. Den är mera värd om den får förbli i jorden och sparas till kommande generationer. Vi kan inte göra av med alla de pengar vi erhåller, utan tvingas placera dem i amerikanska och andra banker, där de till följd av inflationen snabbt förlorar sitt värde, och dessutom kan bli föremål för politiska ingripanden såsom skedde när det gäller Iran.

Vår främsta lojalitet, sade de, gäller de fattiga länderna som är helt beroende av oljan för att utveckla sitt jordbruk och sin industri. De rika industriländerna måste inrikta sig på att spara energi, att utveckla alternativa energikällor, att använda dem de har.

Representanterna för Saudi-Arabien förde vidare fram:

Vi kan inte hindra det rika industriland som väljer att från att använda de energikällor som det redan byggt upp. Men det kan inte räkna med tillmötesgående från vår sida när det gäller att få mer olja.

Så långt de arabiska ledarna. Deras inställning är förståelig och egentligen självklar:

Det är ytterligt svårt att ur solidaritetssynvinkel hävda att det är viktigare att snabbt utveckla kärnkraften i Sverige än att fattiga fiskare på Maldiverna skall få olja till sina båtar, bönder i Indien och Pakistan få olja till de pumpar som driver konstbevattningen eller de kemiska industrierna i utvecklingsländerna den olja de behöver för att tillverka konstgödsel och därmed utveckla sitt jordbruk.

Att uppriktiga internationalister i denna fråga hamnar fel tror jag helt enkelt beror på att de förbiser eller ser lätt på att energibrist i sig medför allvarliga risker - risker för konflikter om de knappa tillgångarna, risker för att bristen som vanligt främst drabbar de svaga och fattiga. Dessa risker måste vägas mot de risker av annat slag som följer av olika energikällor.

Socialdemokratins internationella politik måste konsekvent inriktas på att söka ge ett bidrag i de två ödesfrågor som idag hotar freden - kapprustningen och världssvälten. Detta är ett tungt vägande skäl för att vi skall acceptera en begränsad användning av kärnkraften intill dess att kärnkraften kan ersättas av i huvudsak inhemska förnyelsebara energikällor.

Därav följer att jag anser att Linje 3 i folkomröstningen icke står i god samklang med en socialdemokratisk politik för internationell fred och solidaritet.

x x x

På 1950-talet knöts i Sverige och i många andra industriländer väldiga förhoppningar till den fredliga användningen av kärnkraften. Framgångarna i forskningen kring kärnkraften betraktades allmänt som en väldig triumf i människans strävanden att tygla naturens krafter.

Många var övertygade om att kärnkraften just genom att den gav riklig tillgång till energi, skulle utgöra ett viktigt bidrag i strävandena efter fred.

Genom en framsynt politik, som i hög grad bar Tage Erlanders signatur, var Sverige tidigt långt framme såväl när det gäller den vetenskapliga forskningen som när det gäller industriell utveckling på atomkraftens område. I betraktande av de kunskaper som då förelåg tycker jag fortfarande att vi gjorde en riktig satsning. Den fullföljdes under 1950- och 1960-talen. Härom rådde fullständig enighet även in på 1970-talet.

1975 års energipolitik - som utformades under intryck av oljekrisen och den tilltagande debatten kring kärnkraftens säkerhetsproblem - innebar en betydande förändring. Nu satsade vi på hushållning med energi och efter en tillräcklig bromssträcka nolltillväxt i energiförbrukningen.

Vi satsade på en begränsad utbyggnad av kärnkraften, bevarad handlingsfrihet för framtiden och beredskap för omprövning i händelse av nya kunskaper. 1975 års energipolitik godkändes av en enhällig socialdemokratisk partikongress. Den fick stöd i löntagarnas och näringslivets organisationer. Den samlade en stor majoritet i Sveriges riksdag.

Men den politiska striden uteblev inte. Den striden eftertraktades sannerligen inte av oss, utan av andra. Den politiska händelseutvecklingen har varit snabba de senaste åren.

Ni minns således säkert centerpartiets långtgående löften inför 1976 års valrörelse, varav sedermera inte något infriades av den borgerliga regeringen.

Ni minns säkert centerns sparplan, som skulle ersätta kärnkraftverken. Den förflyktigades snabbt.

Möjligen minns ni också Thorbjörn Fälldins påstående att en hetvattenledning från Barsebäck till Malmö skulle innebära att malmöborna fick radioaktivt vatten i sina vattenledningar.

Säkert minns ni alla också de turer och konflikter som så småningom ledde till den borgerliga regeringens fall.

Våren 1978 föreföll det likväl som om det skulle vara möjligt att på nytt samla en bred majoritet i riksdagen kring energipolitiken - denna gång på grundval av en proposition från folkpartiregeringen.

Så inträffade olyckan i Harrisburg. Den 4 april beslöt partistyrelsen och riksdagsgruppen att göra en förnyad prövning av kärnkraftsfrågan. Det har av borgerliga kritiker tolkats som ett beslut i panik. Det är fel. Det var frågan om ett konsekvent fullföljande av beslut från 1975 och 1978 års partikongresser. Där hade vi lovat att om någonting skulle inträffa som kunde förändra vår bedömning av kärnkraftens risker, skulle vi ta upp hela frågan till förnyad prövning. Detta var förutsättningen för att de som kände tveksamhet inför kärnkraften skulle kunna ansluta sig till det enhälliga beslutet.

En noggrann utredning av olyckan i Harrisburg skulle ta tid. Den skulle inte bli färdig förrän efter valet. Under sådana omständigheter var det nödvändigt att gå med på kravet om folkomröstning. Det krävde respekten för betydande grupper som är djupt engagerade i denna fråga och som gjorde anspråk på att få vara med och påverka utformningen av energipolitiken.

Nu har vi genomfört en noggrann prövning av olyckan i Harrisburg och en ingående diskussion om energipolitiken inom partiet och fackföreningsrörelsen. Resultatet är otvivelaktigt en förändring av arbetarrörelsens energipolitik. Vi håller fast vid 12-reaktorsprogrammet. Vi vill använda de sex reaktorer som är i drift, de fyra reaktorer som är färdigbyggda, och de två som är under byggnad, under deras tekniskt säkra livslängd, d v s ca 25 år.

Men vi säger samtidigt klart ifrån att vi därefter vill avveckla kärnkraften och ersätta den med andra, förnybara energikällor.

Jag vill nämna fyra viktiga orsaker till att den samlade arbetarrörelsen i folkomröstningen och sedan i den praktiska politiken vill satsa hårt på en avveckling av kärnkraften. Det är en stor och svår uppgift som vi därmed ställer oss inför. Under en jämförelsevis mycket kort tidsrymd vill vi genomföra en grundläggande förändring av den svenska energiförsörjningen.

Det första skälet är att det finns risker hos kärnkraften som innebär en belastning för tryggheten i dagens och framtidens samhälle. Det förefaller som om dessa risker är av ett slag som framkallar starkt skiljaktiga bedömningar hos olika människor. Många är benägna att jämföra kärnkraftens beräknade risker med andra slags risker och får därmed i regel en positiv syn på kärnkraften. Många lägger tyngdpunkten vid kärnkraftsriskernas särskilda karaktär och ser kärnkraften som ett mycket allvarligt hot. Denna olikhet i bedömningarna måste accepteras och respekteras. Den oro som finns får inte bara köras över även om den skulle omfattas av en minoritet av befolkningen.

Detsamma gäller den oro för miljön och för den sociala och ekonomiska utvecklingen som andra grupper känner och som hos dem leder till en vilja att ta ansvar för den framtida energiförsörjningens utveckling. Därför förordar vi en avveckling av kärnkraften, som inte äventyrar energiförsörjning och ekonomi.

Det andra skälet är att uran är en icke förnybar energiråvara.

På kort sikt är tillgången på uran god. Situationen på den internationella uranmarknaden är sådan att försörjningen av ett svenskt reaktorprogram med den omfattning Linje 2 förespråkar, inte torde erbjuda några som helst problem.

Men på längre sikt står det klart att uranet måste ersättas med andra, förnybara energikällor.

Det tredje skälet är att en satsning på kärnkraften som långsiktig bas för vår elproduktion kan komma att leda till en utbyggnad av s.k. bredreaktorer, inte minst på grund av knappheten på uran. I jämförelse med de kärnkraftverk vi nu har kräver dessa bredreaktorer mycket mindre bränsle. Samtidigt innebär de större risker, bl.a. för kärnvapenspridning eftersom denna bränslesnålhet är en följd av en omfattande framställning av det giftiga och radioaktiva ämnet plutonium. Bredtekniken ställer därmed helt andra krav på övervakning och kontroll än vanliga reaktorer samtidigt som riskerna för och konsekvenserna vid olika tänkbara olyckshändel-

ser kan antas bli allvarligare.

Det fjärde skälet är att optimismen om de förnybara energikällorna ökat och att det nu är en rimlig bedömning att vi skall kunna få ordentliga energitillskott från vissa av dessa energikällor redan om något eller några decennier. Detta är bl.a. en följd av att det treårsprogram för energiforskning, som inleddes i och med 1975 års energipolitiska beslut, har nått goda resultat. För Sveriges del har sol för uppvärmning, vindenergi och olika former av skogsenergi visat sig vara intressantast att satsa på. Redan pågår ganska omfattande projekt med soluppvärmning av bostäder, bl.a. planeras två soluppvärmda bostadsområden med 500 lägenheter i varje. När det gäller vindkraften byggs för närvarande två större försöksanläggningar. Skogsrester har redan börjat tas till vara som bränsle, vi har stora tillgångar på torv.

Det kan idag bedömas som möjligt att genom en målmedveten och långsiktig politik föra över mer och mer av energiproduktionen från olja och kärnkraft till främst förnybara energikällor. Vi kan därmed minska vårt utländska beroende och minska vårt anspråkstagande av den olja, som bättre behövs för andra ändamål. Vi kan samtidigt minska risker och miljöpåverkan från oljan och kärnkraften.

Men det är en illusion att tro att inte en massiv satsning på nya energikällor också innebär påfrester på miljön. Stora torvtäkter påverkar landskapsbilden och ekologin. Energiskogar förändrar djurliv och tillgänglighet i naturen. Tusentals vindmaster påverkar landskapsbilden på ett sätt som det nu är svårt att föreställa sig. Vid förbränning av flis och torv bildas i princip samma ämnen som bildas vid förbränning av kol och olja. Kanske kommer ett tidigare mönster att upprepas: Många som nu är mycket kritiska till kärnkraften framhöll en gång just denna kraftkälla som ett oproblematiskt alternativ till en fortsatt utbyggnad av vattenkraften. I dag är det många som utan betänkligheter tycks acceptera alla tänkbara naturingrepp för att därmed framställa kärnkraften som onödig och lätt att avstå från.

Av mycket stor betydelse blir också hur vi lyckas med energihushållningen. Vi vet att det finns stora möjligheter till besparingar. För att uppnå stora energibesparingar krävs emellertid ofta ganska genomgripande insatser, såsom ombyggnad av fastigheter och överföring av privatbilism till kollektivtrafik. Vi måste därför på kort sikt ta alla besparingsmöjligheter som finns till buds - och det innebär delvis en omläggning av de nuvarande besparingsåtgärderna om de visat sig vara ineffektiva och onödigt dyra. Vi måste på lång sikt bygga in besparingar i samhällsbyggandet genom att vi för en uthållig och långsiktig hushållningspolitik, som kräver planmässighet och en rättvis fördelningspolitik.

Vi menar att dessa fyra skäl att ersätta kärnkraften med inhemska förnybara energikällor är mycket starka. De har varit grundläggande när arbetarrörelsen medverkat till att formulera linje 2 i folkomröstningen. Men de innebär också en förpliktelse när det gäller politiken för decennier framöver. Folkomröstningen innebär ett beslut söndagen den 23 mars. En socialt acceptabel avveckling kommer att kräva hundratals eller tusentals besvärliga beslut under lång tid. Det är i dag bara en av de tre folkomröstningslinjerna, som talat om hur den egna linjen skall förverkligas och som kan erbjuda en reell möjlighet till en uthållig och målmedveten politik i riksdag och kommunala församlingar. Det är linje 2.

I går lade linje 2 fram ett omfångsrikt dokument, som beskriver de för en avveckling nödvändiga åtgärderna i femårsperioder fram till perioden 2 000 - 2010 då de sista kärnkraftverken skall tas ur drift.

Det är ett dokument som tydligt visar vilken mängd av samordnade åtgärder en avveckling kräver och hur genomgripande den blir för hela det svenska folket.

En avveckling i enlighet med linje 2 kräver redan under den första femårsperioden bl a

- åtgärder för att förbättra säkerheten för kärnkraften under den period vi vill använda den,
- en stärkt planering, framför allt i kommunerna, för energihushållning och en god energiförsörjning,
- en översyn av lagstiftningen för hela energiområdet för att underlätta införandet av alternativa energikällor. Det får inte vara så att alternativa energikällor hindras t.ex. genom ogynnsamma lånebestämmelser,
- en kartläggning av hela landets torvtäkter måste göras, bl.a. för att minska konflikten mellan torvutvinning och naturvårdsintressen,
- plan- och bygglagstiftningen måste gås igenom och anpassas till höjda hushållningskrav och till de alternativa energikällorna.
- direktverkande elvärme i ny permanentbebyggelse förhindras.
- oljeförbrukningen minskas genom eluppvärmning i former som när det blir möjligt också kan anpassas till de alternativa energikällorna.

- forsknings- och utvecklingsarbetet när det gäller nya energikällor stärks. En energifond inrättas. Liksom det av riksdagen beslutade utvecklingsbolaget.

Detta är några av de åtgärder som måste genomföras redan under den första femårsperioden. Och jag är övertygad om att kraven på politiken blir större än vad vi i dag kan förutse.

Det behövs en kraftsamling om vi skall avveckla oljeberoendet och kärnkraften. Det är en stor och svår uppgift. Den kommer att kräva politisk handlingskraft, solidaritet och gemensamma ansträngningar, där löntagarna och de stora folkgrupperna, kommunerna och näringslivet måste medverka. En sådan uppgift förutsätter att svårigheterna inte sopas under mattan och att så klara besked som möjligt nu ges om de åtgärder som blir nödvändiga. Det är en stor styrka att de som står bakom folkomröstningens linje 2 är beredda att ta på sig detta ansvar.

x x x

Jag skall nu övergå till att något kommentera de andra linjernas inställning.

Linje 1 är det moderata samlingspartiets linje.

Vi socialdemokrater hyser stor misstro mot moderaterna i energipolitiken, inte i första hand på grund av deras konservativa samhällssyn, utan därför att moderaterna under en följd av år brustit i ansvar för landets energiförsörjning och betraktat energipolitiken som ett medel i kampen mot arbetarrörelsen.

Låt mig ta några exempel.

1975 ville moderaterna ha mer kärnkraft än socialdemokraterna. 1976 sade Gösta Bohman: "Man skall inte vara så våldsam anhängare av kärnkraften som socialdemokraterna." Han har sedermera redovisat att motivet för detta uttalande var rent partitaktiskt. Moderaterna ville inte störa centerns kamp. De ville underlätta en borgerlig valseger.

1978 kritiserade Bohman socialdemokraterna för att nonchalera kärnkraftens säkerhetsrisker. 1979 angrep han oss för att vi efter olyckan i Harrisburg ville gå igenom säkerhetsfrågorna ännu en gång. Efter Harrisburg hade säkerheten blivit mindre viktig.

1978 förklarade moderatledaren att om han anat att moderaterna inte skulle få vara med i folkpartiregeringen hade han tagit direkt kontakt med Fälldin för att stoppa vid 10 aggregat och utlysa en folkomröstning. 1979 uttryckte samme moderatledare starkt missnöje inför förslaget om folkomröstning.

Dessa exempel må räcka. Moderaterna har hela tiden betraktat energipolitiken som ett medel att komma åt arbetarrörelsen. Därmed har de i ett viktigt avseende svikit landets intressen.

Nu gör Linje 1 frågan om äganderätten till kärnkraftverken till en avgörande ideologisk skiljelinje. Förvisso är detta en viktig fråga av principiell natur och kärnkraftverken ägs redan till övervägande del av samhället. I sanningens intresse finns ändå skäl att framhålla att den ståndpunkt som moderaterna nu häftigt angriper, accepterades av partiledaren Bohman vid förhandlingarna i höstas. Linje 1:s ideologiska intresse speglar moderaternas kannibalistiska avsikter mot Folkpartiet.

Vår främsta kritik mot Linje 1 gäller emellertid något annat och mera djupgående.

På valsedeln uttalar Linje 1 sin avsikt att stanna vid de 12 reaktorerna och sedan avveckla kärnkraften.

Menar man allvar med detta?

Framträdande företrädare för Linje 1 uttalar sig i rikt mot motsatt riktning. De vill fortsätta att bygga ut kärnkraften. Andra svävar på målet. Det före-

faller som om de förstulet blickar mot väljarna och säger: Ta det inte så allvarligt med vad som står på vår valsedel. När det kommer till kritan skall vi fortsätta att bygga ut.

I så fall seglar Linje 1 under falsk flagg.

Menar man likväl allvar med avvecklingen måste Linje 1 kunna redovisa vilka åtgärder man tänker vidta. Det räcker inte att hänvisa till politiker om 25 år. Skall en avveckling verkligen ske, måste politikerna fatta viktiga beslut redan i år. Annars får vi en farlig låt-gå-politik på energipolitikens område.

Vårt krav på Linje 1 blir därmed: Bekänn färg. Redovisa era verkliga avsikter. Det är en fråga om trovärdighet. Ty om Linje 1:s företrädare vill föra väljarna bakom ljuset, skapar deras ord i dag risker för framtida besvikelser och konfrontation i det svenska samhället.

x x x

Nej till kärnkraft, säger Linje 3.

Men den som tar parollen "nej till kärnkraften" på allvar, har ingen linje att stödja i folkomröstningen. Linje 3 innebär en fortsatt användning av kärnkraft med tio år.

Den som vill avveckla kärnkraften har däremot två avvecklingsalternativ att välja emellan, som båda utgår från att vi behöver kärnkraft under en ganska lång tid framöver. Linje 3 innebär avveckling på tio år. Linje 2 en avveckling på 25 år.

Linje 3 innebär att högst sex reaktorer är i drift. För Linje 2 gäller tolv reaktorer. Det innebär naturligtvis att Linje 2 vill använda mer kärnkraft än Linje 3. Men jag menar ändå att det med hänsyn till de andra faktorerna är bättre att avveckla kärnkraften i enlighet med Linje 2:s förslag.

Det är tre frågor som man särskilt ställer sig när det gäller Linje 3.

Den första frågan är: Vilka blir de ekonomiska konsekvenserna av en så snabb avveckling av kärnkraften, som Linje 3 förespråkar?

Vi befinner oss i början av 1980-talet, ett årtionde som under alla förhållanden ter sig utomordentligt problemfyllt: hög inflation, låg eller ingen framstegstakt, stora budgetunderskott, jättelika utlandsskulder, sviktande sysselsättning, minskat reformutrymme och en hård fördelningskamp.

Den som vill avveckla kärnkraften har däremot två avvecklingsalternativ att välja emellan, som båda utgår från att vi behöver kärnkraft under en ganska lång tid framöver. Linje 3 innebär avveckling på tio år. Linje 2 en avveckling på 25 år.

Linje 3 innebär att högst sex reaktorer är i drift. För Linje 2 gäller tolv reaktorer. Det innebär naturligtvis att Linje 2 vill använda mer kärnkraft än Linje 3. Men jag menar ändå att det med hänsyn till de andra faktorerna är bättre att avveckla kärnkraften i enlighet med Linje 2:s förslag.

Det är tre frågor som man särskilt ställer sig när det gäller Linje 3.

Den första frågan är: Vilka blir de ekonomiska konsekvenserna av en så snabb avveckling av kärnkraften, som Linje 3 förespråkar?

Vi befinner oss i början av 1980-talet, ett årtionde som under alla förhållanden ter sig utomordentligt problemfyllt: hög inflation, låg eller ingen framstegstakt, stora budgetunderskott, jättelika utlandsskulder, sviktande sysselsättning, minskat reformutrymme och en hård fördelningskamp.

Linje 3 vågar trots detta perspektiv försöka slå svenska folket att man detta årtionde dessutom skall bära bördan av en gigantisk kapitalförstöring och en hotfull knapphet på elektrisk kraft.

Ty det är fråga om en gigantisk kapitalförstöring, att inte använda miljardresurser, som finns tillgängliga, särskilt om man inte anser att kärnkraftverken är så farliga att de måste stängas av omedelbart. För att bara ta en jämförelse: Denna kapitalförstöring motsvarar fem års samlade industriinvesteringar i vårt land.

Låt oss titta ut över dagens svenska ekonomiska problem. Vi ser budgetunderskott och underskott i våra affärer med utlandet. Vi ser inflation och arbetslöshet. Vi ser en tilltagande bostadsbrist och allt för små industriinvesteringar, vi ser reallöneminskningar och begynnande urholkningar av den sociala tryggheten. Låt oss försöka se vad framtiden har i beredskap åt oss. Det handlar om höjda oljepriser och krav på återbetalningar av de stora utlandslånen, ökad konkurrens på världsmarknaderna och om internationell ekonomisk oro. Den fråga alla måste ställa sig är: Skall dessa problem ytterligare försvåras genom en brådstörtad avveckling av kärnkraften. Eller skall vi satsa på en avveckling under en längre period men med avsevärt större möjligheter att komma till rätta med dagens och framtidens ekonomiska svårigheter. Detta är ett tungt vägande argument för

Linje 2. Och Linje 3 kan inte längre fortsätta att låtsas att den avveckling de förespråkar inte har några begativa ekonomiska konsekvenser. Det saknar all trovärdighet.

Om vi inte utnyttjar de reaktorer vi byggt och håller på att bygga, tvingas vi att till mycket stora kostnader bygga ut en alternativ energiförsörjning. Det finns egentligen bara kolkraftverk att ta till i dagens läge. Det är således inte ett sol-Sverige, utan ett kol-Sverige eller ett sot-Sverige, som Linje 3 erbjuder människorna.

Det skulle vidare tvinga oss att ytterligare öka oljeimporten, som redan idag är en oerhörd belastning för vårt lands ekonomi.

Det är självklart att dessa väldiga ekonomiska förluster för ett land som redan har en ekonomi i fundamental obalans, skulle medföra ett hot mot vår levnadsstandard.

Jag är övertygad om att en borgerlig ekonomisk politik och en avveckling av kärnkraften enligt Linje 3 skulle innebära att Sverige styr käpprätt mot en djupgående ekonomisk och social kris före slutet av detta decennium.

Man kan bara förundra sig över att det kommunistiska partiet har kunnat lockas med på en sådan arbetarfientlig politik.

Man kan också förundra sig över att centerpartiet velat gå in för en politik som så hårt skulle drabba inte minst den jordbrukande befolkningen.

Den andra frågan man ställer sig är hur den avveckling som Linje 3 förordar, skall kunna genomföras.

På den frågan får vi inte något svar från Linje 3. Avvecklingsperioden förefaller grovt tillyxad av partipolitiska skäl. Därav de oroliga företrädare för Linje 3, som hävdar att avvecklingsperioden borde förlängas till 15 år, eller kanske mer. Det finns mycket litet av klart redovisade medel för avvecklingen. Vi skall tydligen få nöja oss med vagt tal om "hård styrning" från kommunisternas sida och generad tystnad från centern, som alls icke är beredd till de hårda grepp i marknadsekonomin, som en brådstörtad avveckling skulle tvinga fram.

Den tredje frågan är: Vem skall genomföra Linje 3:s avveckling och ta ansvaret för den, dagen efter en eventuell seger i folkomröstningen?

I dag sitter centern och kommunisterna på samma podier och i samma kommittéer runt om i landet. Lars Werner talar om någon slags folkfront, där centern och kommunisterna skall ingå. Men centerns partisekretare Allan Pettersson säger i en intervju i Svenska Dagbladet att nu gäller det att "hålla kommunisterna på mattan". (På Hedlunds tid skulle nog inte

centern ha rullat ut sin gröna manifesterna.)

Linje 3 kommer inte att efter folkomröstningen ta något politiskt ansvar för sysselsättningen, för oljenotan, för levnadsstandarden. De obehagliga besluten och ansvaret för landets ekonomi överlåter Linje 3 åt de politiker, som man nu gycklar med.

Efter folkomröstningen återgår centern till att regera ihop med moderaterna. Man vädjar till idealitet och solidaritet i folkomröstningskampanjen och återvänder till att tillsammans med moderaterna försöka regera, på grundval av den nya egoismen.

Den för många säkert chockerande alliansen mellan centerpartiet och kommunisterna upplöses, och de senare kan återgå till att bedriva sin traditionella opportunistiska politik, d.v.s. till att kräva högre löner och lägre hyror, efter att nyss ha förnekat konsumtionssamhället.

Och vad gör, dagen efter folkomröstningen, alla de framstående personligheter som spritt glans åt Linje 3:e kampanj?

Tror ni att de då kommer att skänka en tanke åt de löntagare som fjärran från offentlighetens ljus kämpar för att få lönen att räcka till, att betala de högre hyror, dyrare resor och andra prishöjningar, som oljeberoendet ger oss?

Svaret på mina frågor blir därmed:

Linje 3 representerar en politik som skulle leda till svåra sociala och ekonomiska problem. Linjens företrädare har icke kunnat visa hur deras politik skall kunna genomföras. De erbjuder heller inte något instrument som kan genomföra politiken. Linje 3 anvisar inte skymten av en helhetssyn på samhällsutvecklingen. Det är därför inte att förvåna sig över att linjens förslag är ogenomförbara.

Mötesdeltagare!

Den socialdemokratiska partistyrelsen och landssekreterariatet har gemensamt utformat Linje 2 i folkomröstningen. De som är motståndare till kärnkraften har vunnit en betydande framgång i och med att Sveriges största politiska parti - socialdemokratin - och den svenska fackföreningsrörelsen har beslutat att inrikta sin politik på att ersätta kärnkraften med inhemska, förnybara energikällor. Det betyder naturligtvis en avsevärd förändring av arbetarrörelsens energipolitik i detta avseende - från 1950-talets ljusa förhoppningar om en säker och till synes outtömlig energikälla, över 1975 års försiktiga utbyggnad och bevarad handlingsfrihet, till dagens krav på att ersätta kärnkraften med andra energikällor.

Denna förändring har varit sakligt motiverad av erfarenheterna av de decennier som förflutit. Den har påverkats av hänsyn till människors oro, deras engagemang i denna fråga. Arbetarrörelsen har en tradition att försöka samla nationen, att försöka överbrygga motsättningar. Detta gäller även i energipolitiken.

Vi har emellertid klart sagt ifrån att vi icke kan företräda en politik som skulle leda till allvarliga och svåröverskådliga följder för människornas levnadsvillkor i vårt land, och säkert främst går ut över de sämst ställda. Vi kan heller icke gå ut med en politik som står i motsättning till våra strävanden för fred och internationell solidaritet.

Min övertygelse är att den sociala och ekonomiska kris som kan bli följden av ett genomförande av Linje 3:s förslag skulle bli ett allvarligt hot mot väsentliga mänskliga värden i vårt land. Det finns en helt överhängande risk att det blir ett av de vassa armbågarnas och den sviktande solidaritetens samhälle, att det blir hårt och kallt i vårt land.

Därför är det viktigt att Linje 2 får en bred uppslutning i folkomröstningen. Det är verkligen en fråga om känslor. Ty det handlar om våra möjligheter att fullfölja målen för socialdemokratins politik. Det handlar om att förbättra tryggheten, att bekämpa utslagningen, att bryta de ständiga sänkningarna av

realinkomsterna, att bygga ut omsorgen om barnen och om de äldre, att förverkliga en rättvis fördelningsspolitik. Det som står på spel är våra möjligheter att föra en bred socialdemokratisk reformpolitik.

Nu skall vi gå ut och tala med arbetskamrater och vänner om energipolitiken.

Var och en skall i folkomröstningen givetvis följa sin övertygelse och sitt samvete. Vi respekterar detta. Samtidigt redovisar vi klart vad det socialdemokratiska partiet står i denna fråga. Vi anför argument mot ståndpunkter som enligt vår mening står i strid med viktiga mål för vår rörelse.

Det kommer en dag efter folkomröstningen också, då stora befolkningsgrupper ställer sin lit till vårt parti, till att vi tar ansvar för välfärd och trygghet, för solidaritet och rättvisa.

För att dagen efter folkomröstningen med stolthet kunna se våra väljare i ögonen har vi utformat Linje 2, som är det ansvarsfulla och förnuftiga alternativet i vårens folkomröstning och som vi hoppas skall kunna samla nationen.

Och slutligen: De senaste fem åren har det stått ständig strid kring frågan om kärnkraften. En seger

för Linje 2 i folkomröstningen innebär den främsta garantin för att vi skall lyckas bryta de senaste årens handlingsförklaring i den stora och viktiga fråga energipolitiken utgör.

Det är nödvändigt för att vi åter skall kunna börja bygga landet och skapa vår gemensamma framtid.

./.